

International

Journal of Human Sciences

ISSN:2458-9489

Volume 15 Issue 2 Year: 2018

Traditional methods for the protection of mother and baby during birth and after birth

Doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin geleneksel uygulamalar

Berivan Vargün¹

Abstract

Birth, a rite of passage, is a cultural condition as well as a biological phenomenon. Changes in humans' social status are expressed in ritual ways at birth- which causes cultural changes and transformations, and several practices of avoidance, refrainment and protection are observed. This study investigates the beliefs, rituals and practices in relation to protecting the mother and the baby at birth and after birth in Harran, Bozova and Eyyubiye districts of Şanlıurfa. Several beliefs and practices were developed in the region to protect and heal the mother and the baby at birth and in the period following birth. It was found that practices in relation to protection, avoidance, refrainment and healing at birth and after birth were still continuing in Harran, Bozova and Eyyubiye districts as in the past. The study, based on field study, was conducted with 68 women in the first week of July 2016. This paper presents findings about beliefs, ritual and practices in relation to protecting the mother and the baby at birth and after birth.

Keywords: Rites Of Passage; Fortieth Day Ritual; Menstruation; Incubus; Birth.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

Özet

Geçiş ritüellerinden biri olan doğum, biyolojik bir olgu olmasının yanı sıra kültürde bir durumdur. Kültürel değişim ve dönüşümlere sebep olan doğum evresinde, insanların toplumsal statülerindeki değişim, törensel yollarla ifade edilir ve bu durum karşısında pek çok sakınma kaçınma ve korunma pratikleri gerçekleştirilir. Çalışmamızda Şanlıurfa'nın Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin inanç, ritüel ve uygulamaların neler olduğu araştırılmıştır. Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde doğum ve doğum sonrası yönelik korunma, kaçınma, sakınma ve sağaltıma ilişkin pratiklerin geçmişte olduğu gibi halen devam ettiği saptanmıştır. Alan araştırmamıza dayalı çalışmamız 2016 yılında Temmuz ayının ilk haftalarında Şanlıurfa iline bağlı Bozova, Eyyübiye ve Harran ilçelerinde yaşayan 68 kadınlı kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Makalede doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin inanç, ritüel ve uygulamaların neler olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geçiş ritüelleri; Kırklama; Menstrüasyon; Albasması; doğum.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, berivanvargun@yahoo.com

Giriş

Doğum, insan yaşamındaki en önemli geçiş evrelerinden biridir. Soyun devamını sağlayan bir durum olmakla birlikte doğum, kadının toplumsal statüsünü ve saygınlığını artıran, onun aile ve akraba grupları içindeki yerini de belirleyen bir durumdur.

Doğum her toplumda anne, bebek ve akrabalarıyla ilgili davranışları içeren bir toplumsal örgütlenmeyi içerir. Bu davranışların bazıları ritüel bazıları anne ve bebeğin sağlığı ile ilgilidir ve çoğunlukla içiçe geçerler (Emiroğlu vd.2009:236). Doğum ile ilgili inanış ve pratikler farklı alanlardan kültürel sembollerini de devreye sokarak içinde yaşanılan topluma ait kozmolojilerle beraber anlam kazanırlar. Öte yandan karşılıklı olarak birbirlerini düzenleyip tutarlı hale getirmeye ve yenilemeye de çalışırlar (Aksoy Sugiyama, 2014: 19-23).

Geleneksel toplumlarda, bazı durumlarda doğum ve sonrasında anne ve bebeği korumaya yönelik pratiklerin çok daha geniş çerçevede düşünüldüğü, özellikle kötü, kem göz ve nazardan korunmaya yönelik pratiklerin, yenidoğanın babası ve yakın akrabalarını da gözeterek uygulandığı görülmüştür. Hamilelik dönemiyle başlayan kaçınma, korunma ve sakınma pratikleri kültürümüzde özellikle doğumdan sonraki kırk günü içine almakta ve çeşitli uygulamalar özellikle bu dönemde karşımıza çıkmaktadır. Lohusalık dönemi olarak adlandırılan bu süreçte anne ve bebeğin korunmasına yönelik bir dizi pratik geliştirilmiştir.

Morris'e (2004: 392) göre insan topluluklarının çoğunda asli geçişler ya da yaşam krizleri diye adlandırılan geçişler (doğum, bülüğa erme, evlilik, ölüm), incelikli ritlerin odağıdır. Doğum sadece fizyolojik ve biyolojik bir olgu değil aynı zamanda kültürel de bir durumdur. Hem anne hem de bebek sağlığı için son derece önemli bir konu olan doğuma ve sonrasında yenidoğana ilişkin pratikler daha çok anne ve bebeğin korunmasına yönelik gerçekleştirilen uygulamalardır.

Bebek doğumunda tek başına yaşamda kalamayacak kadar çaresizdir. Bu durum, doğum ve bebek bakımında pratiğin etkisini artırmaktadır. Bundan dolayıdır ki doğum ve onunla ilgili gelenekler, içinde sürdürüldüğü toplumun yaşam görüşü ve bir cinsiyet kategorisi olarak kadına karşı tutumu hakkında fazlasıyla ipucu içerirler. Geçiş törenleri yer, durum, sosyal konum veya yaştaki değişikliklerin de altını çizmektedir (Gezon L., Kottak C., 2016: 174). Geleneksel toplumlarda doğumu karşılayan annenin akrabaları (annesi), hısımları (kaynanası) ve ebedir (Emiroğlu vd.2009:236).

Bazı kültürlerde hamileliğin kirlilikle eş değer tutulduğu hatta çevresinde bir takım tabuların geliştiği bilinmektedir. Van Gennep, Frazer ve Crawley'in inziva geleneklerine ilişkin çalışmalarından bahsederken, Rivers'in araştırmalarına da dikkat çeker. Rivers, Hindistan'da Toda kabilesinde hamile bir kadının kutsal yerlere ve köye girişinin yasaklanmasından bahseder. Çeşitli kültürlerde hamileler için özel kulübelerin inşa edildiği ya da evin bir bölümünün inziva için kullanıldığı bilinmektedir. Kimi kültürlerde hamile kadının saf ve temiz olmadığı, tehlikeli olduğu düşünüldüğü için izole bir yere yerleştirilmesi ve bu çerçevede gerçekleştirilen çeşitli ritüeller vardır (Van Gennep, 1960: 41-42).

Yaşamın bir evresinden diğer evresine geçiş olarak tanımlanabilecek olan geçiş ritüellerinin benzer özellikleri vardır. Van Gennep tüm toplumlarda bireyin yaşamının bir dizi dönemsel geçişten (doğum, erginlik, evlilik ve ölüm) ibaret olduğunu söyler, geçiş içeren tüm ayınlar arasında dikkate değer bir benzerlik olduğunu, pek çok ayının erginleme ritleriyle aynı kavramsal örüntüyü izlediğine dikkat çeker. (Emiroğlu vd.2009:326).

Kadın doğurganlığının bir tabu olarak görülmediği birçok toplumda ise doğum ve sonrasında anne ve bebeği korumaya yönelik geliştirilen pratiklerin oldukça gelişmiş ve karmaşık bir dizi törensel süreci içerdiği bilinmektedir. Örneğin Kırgızlar'da bebeğin doğumu ve sonrasında ki süreç çok büyük öneme sahiptir. Bebeğin dünyaya gelmesi sadece anne ve babayı değil, bütün soy ve akrabaları sevindiren mutlu bir olay olarak kabul edilir. Doğum evde geçiyorsa doğumun kolay geçmesi için doğum yapılan eve at, baykuş ya da kartal tırnağı getirilir. Böylece kadının doğurmasına engel olan cinlerin bu hayvanlardan korkacağına inanılır. Çocuk doğduktan sonra eşin düşmesi için kadının saçları ağzına verilir, Bahşılar suya okur, okunan su kadına içirilir. Eşin düşmesine engel olan

kötü ruhları kovmak ve onların zararlarını engellemek için insanlar bağırır, erkekler silah atarlar (Aslan A.A., Arapova A., 2017:23-24)

Yaşamın geçiş evrelerinden biri olan doğum ve sonrasında gelişen süreçler –lohusalık ve yenidoğan bakımı- birçok tehlikeye açıktır. Korkulandan korunma yöntem ve uygulamaları kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Doğum sırasında ve doğum sonrasında anne ve bebeğin yardıma ihtiyaç duyması karşısında geliştirilen uygulamalar sadece fizyolojik ve biyolojik gereksinimlerin karşılanması şeklinde değil kültürel olarak da alışlagelen korkuların ve kaygıların sağaltımı şeklinde gerçekleşmektedir.

Van Gennep'e göre hamilelik ve doğum çerçevesinde geliştirilen törenler bir bütünsellik teşkil eder (Van Gennep, 1960: 41). Griffith, geleneksel toplumların önlenemeyen anne ve bebek ölümlerini kötü ruhların varlığına bağladığını öne sürer (Griffith'den akt.: Bulut, 2017:124). Bu inanç ile günümüzün pek çok toplumunda da karşılaşmak olanaklıdır. Bulut'un Dikili'nin bazı köylerinde gerçekleştirdiği çalışması doğum sonrası uygulamalara örnektir (Bulut, 2017:121-132)

Tıp, büyü ve din, insanların kendilerini çevreleyen dünya karşısındaki davranışlarını belirleyen geniş bir sosyal süreçler kümesini ifade eden soyut kavramlardır. Modern toplum insanı, bu üç süreci aşağı yukarı kesin çizgilerle birbirinden ayırabilir ancak ilkel ve geleneksel toplumlarda bu üç süreç birbiriyle yakından ilişkili ve iç içe geçmiş bir durumda olduğu için tıp ya da sağlıkla ilgili davranışlar, genellikle dinsel ve büyüsel inanç ve uygulamalardan etkilenmektedir (Rivers'tan Akt.: Türk, 2012:92). Hayatın üç önemli döneminden birisi olan doğuma bir sürü rit, büyüsel kaçınma vb. eşlik etmektedir. Gebe kadın doğacak çocuğunu bir takım zararlardan korumak için daha gebelik sırasında birçok yasağa, dinsel ve büyüsel özlü işleme uymak zorundadır. Anneyi ve çocuğu zararlı dış etkenlerden korumak için doğum öncesi, doğum sırası ve doğumdan sonra uygulanan büyüsel-dinsel nitelikteki pratikler, yapılan ayinlerle ilgili binlerce örnek vardır (Örnek; 1995:105-106).

Doğum ve doğum sonrası anne ve bebeği korumaya ve herhangi bir olumsuz olasılık karşısında sağaltıma karşı geliştirilen büyüsel- dinsel içerikli pratiklerin çoğu ülkemizin bazı yörelerinde zaman zaman “yaptırıcı, inandırıcı ve umdurucu dokularında gevşemeler olsa bile” çeşitli ayrımlar göstererek canlılıklarını sürdürmekte ve ağırlıklarını korumaktadırlar (Örnek, 2015: 23). Bu bağlamdan bakıldığında, Şanlıurfa ilinin de tarihsel süreç içinde çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış, çeşitli inanç ve uygulamalarla yoğrulmuş zengin bir kültür birikimine sahip olduğu söylenebilir. Çalışmada, Şanlıurfa'nın Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde geçiş ritüellerinden biri olan doğum ve doğum sonrası uygulamalar, anne ve bebeğin korunmasına ilişkin inanç ve pratiklerin üzerine odaklanılmış ve nitel araştırma yoluyla elde edilen bilgiler yorumlanmıştır. Çocuğa hayata dair deneyim ve bilgilerin ilk olarak annesinden aktarıldığı akılda tutulursa, annenin hangi değerler sistemi içerisinde çocuğunu yetiştirdiği, çocuğun ileride yetişkin olduğunda sürdüreceği anlam dünyasının temelini oluşturacağı için önemli olacaktır. Bu çalışmanın da bu sürdürülen anlam dünyasını ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Alan araştırmamıza dayalı çalışmamız 2016 yılında Temmuz ayının ilk haftalarında Şanlıurfa iline bağlı Bozova, Eyyübiye ve Harran ilçelerinde yaşayan 68 kadınla kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşme, öncelikle antropolojinin veri toplama tekniklerinden biridir. Günümüzde diğer sosyal bilim dallarında da kullanılan bu teknik, araştırmacının alan çalışmasında ayrıntılı ve derinlemesine bir biçimde konuyu kavramasına yarayacak bir araçtır (Kümbetoğlu, 2015:71-72).

Görüşme tekniği uygulanan çalışmamızda, veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme yapılan kadınların 1'i hariç hepsi evlidir, evli olmayan 1 kadın ise 23 yaşında ve henüz boşanmıştır. Kadınların büyük bölümü görücü usulü ve aile onayıyla evlenmişlerdir. Görücü usulü dışında, kendi aralarında anlaşarak evlenenlerin eşleri ise akrabalardır.

Kadınların yaşları 18-73 arasında değişmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kadınların 2'si hariç hepsi ilçelerde yaşamaktadır. Görüşme yapılan kadınlardan okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 8, bunlar içinde hem Türkçe hemde okuma yazma bilmeyen kadın sayısı ise 5'tir. Bu 5 kadından 3'ü etnik kökenlerini Arap diğerleri ise Kürt olarak belirtmişlerdir. Bu 5 kadınla

görüşmemiz sırasında Kürtçe ve Arapça bilmememizden kaynaklanan iletişim problemlerimizin çözümünde evde bulunan gelinleri ya da aynı sokakta veya o civarda oturan evli kızları yardımcı olmuşlardır. Özellikle Eyyübiye İlçesi'nde bazı evlerde yaptığımız görüşmelere kadınlar ya en yakın akrabalarını ya da komşularını davet etmişler ve bazı sorulara cevap verilirken bir sohbet ortamı oluşmuş ve görüşme grup görüşmesine benzer bir durum almıştır. Doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin inanç, ritüel ve uygulamaların neler olduğuna ilişkin anlatılar, görüşme yapılan kadınların tanıklık ettikleri, uyguladıkları ya da kendilerine başkaları tarafından uygulanan ritüelleri ve bu ritüeller çevresinde gelişen pratikleri içermektedir.

1. Doğum

1.1 Doğum sırasında anne ve bebeği korumaya yönelik önlemler:

Doğum, anne, bebek ve yakınları için hayati öneme sahip bir konudur ve hamileliğin başlangıcından itibaren çeşitli tehlikelere açık olma durumu söz konusu olduğu için gerekli önlemler her koşulda alınmaya çalışılır. Şanlıurfa'nın Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde doğum sırasında kötü güçlerin doğum anına müdahalesini önlemek ve anne ve bebeğin korunması için öncelikle çeşitli dualar okunur. Hem doğumun rahat ve kolay geçmesi hem de anne ve bebeğin herhangi bir sağlık problemi ile karşılaşmaması için dualarla birlikte Allah'tan yardım dilenir ve Kuran-ı Kerim'den de bazı sureler okunur. Doğum sırasında anne ve bebeği korumak amaçlı okunan surelerin hangileri olduğu sorulduğunda görüşülen kadınların tümü Fatıha, Ayet-el Kürsü, Felak ve Nas Sureleri'nin özellikle kötülüklerin engellenmesi için okunduğunu belirtmişlerdir

Görüşmelerimiz sırasında 66 yaşında olduğunu belirten bir kadın, evde doğum yapan kadınların rahat ve kolay doğum yapmalarını sağlamak amacıyla üzerlik bitkisi yakıldığını vurgulamıştır. Doğum yapacak kadınların doğum sancısı çekerken ağrıların azalması için ateşe üzerlik atıldığını belirten kadın; “yanan üzerlikten çıkan kokuyu melekler severler ve bu kokuyu alan melekler dayanamaz gökten yere inerler. Böylece sancı çeken kadına yardım ederek kolay doğum yapmasını da sağlarlar” demektedir (56 yaşında kadın/Harran). Eliade'ye göre bu mitler köken mitleridir. Bunlar bize insanın, besin olarak kullanılan bitkilerin ve hayvanların, ölümün, dinsel kurumların bugünkü durumunun ve insanın tutum ve davranışlarının kökenini açıklar (Eliade, 1993: 103).

Doğum sırasında doğumu kolaylaştırmak için yapılan uygulamalar arasında; Kuran-ı Kerim'den sureler okuyarak kadının sırtını sıvazlamak, evdeki çeşmeleri, kilitli kapıları, sandıkları açmak, doğum yapan kadının başını tülbentle bağlamak (doğum anında kadının başının açık olması doğumu zorlaştıran bir durum olarak ifade edilmektedir. 35 yaşında kadın/Bozova), doğum anında yanar ateşe üzerlik tohumu atmak ve dua etmek ya da üzerlik tohumunu tavada yakarak evin içinde dolaştırmak, bu kokunun her yere dağılmasını sağlayarak meleklerden yardım ummak (53 yaşında kadın/Harran) gibi pratikler bulunmaktadır. Örnek'e göre bunlar dinsel-büyüsel içerikli uygulamalar olup, doğumu” kazasız belâsız” gerçekleştirme amacına yönelmektedirler (Örnek, 1995:140).

Görüşme yaptığımız kadınlar, hastanelerde doğum yaptıklarını, hastaneden çıktıktan sonra ise bebek ve anneyi korumaya yönelik pratikleri gerçekleştirdiklerini, istisnai durumlar dışında evde doğum olayının çok az olduğunu ama eskiden kadınların nerdeyse hemen hepsinin mahallelerindeki ebelerin yardımıyla doğum yaptığını bildirmişlerdir. Kadınlara bahsettikleri “ebelerin ebelik eğitimi alan kişiler mi olduğu” sorulduğunda ise çoğunluğu ebe dedikleri kadını; yaşlı, tecrübeli, çokça doğum yaptırmış, herhangi bir sıkıntılı durumda bebeği ve anneyi kendi yöntemleriyle tedavi edebilen (sağaltan) kadınlar olarak tanımlamışlardır. Kadınlara göre ebelik kutsal bir meslektir ve “ebenin gönlünü almak gerekir bunun içinde kendisine hediyeler verilmelidir” (62 yaşında kadın/Harran). Ebeler sadece hamile kadına doğum yaptırmakla kalmaz, doğum sonrasında bebeğin göbeğini keser ve yeni doğmuş bebeği tuzlarlar. Görünüşte kırklı yaşlarında olan bir kadın tuzlama geleneği ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir: “Bizde yeni doğan bebeğin heryeri tuzlanır, kulağının içinden bacak arasına kadar onun her yerini tuzla ovarız. Biz tuzlamayı yaparken bebek sürekli ağlar,

cildi kıpkırmızı olur, bazen bebekler tuzlanmaktan ve ağlamaktan mosmor olurlar ama tuzlanan bebek sağlıklı olur. Tuzlamayı çocuk kokmasın diye yaparız, eğer kişi bebekken tuzlanmışsa hiçbir zaman kokmaz, inan Allah’a bizim çocuklar ter kokmazlar” (42 yaşında kadın/Eyyübiye).

1.2 Doğum sonrasında anne ve bebeği korumaya yönelik önlemler:

1.2.1 Alkızı/ Alkarısı/Albasmasını önlemek için alınan önlemler:

Görüşmelerimizde, kadınların özellikle doğum sonrası ilk kırk gün içinde anne ve bebeğin albasmasından korunmasına ilişkin anlatıları yoğunluk kazanmıştır. Kadınlara göre; “Albasması denen şey o kadar korkunçtur ki anneye ya da bebeğe musallat olması sebebiyle ölümler gerçekleşebilir” (30 yaşında kadın/Eyyübiye). Alkızı, Anadolu’nun farklı yörelerinde al, albastı, alanası, olarak da tanımlanan ve genellikle lohusalarla yeni doğmuş bebeklere ender olarak da gebe kadınlara, gelinlere, güveylere erkek yolculara ve atlara musallat olduğu ve çeşitli sağlık bozukluklarına, zaman zaman da ölüme yol açtığı düşünülen bir periye verilen addır. Alkızı/alkarısı inancı Orta Asya, İran ve Anadolu folklorunda yaygın olmakla birlikte, yeryüzünün büyük bölümünde tarihsel olarak varolmuş dişil kültürle ilişkili olarak düşünülmelidir” (Emiroğlu ve Aydın, 2009:35). “Alkarısı” ya da “Alruhu” olarak bilinen ruhlara dair inanç bütün Türk dünyasında görülür (Kalafat, 2000:85).

Kadınlara alkızı/alkarısının neye benzediği sorulduğunda; Eyyübiye ilçesinde yaşayan bir kadın hiç görmediğini ama anlatılanlara göre çok korkunç olduğunu ve lohusa kadınların onu görünce ateşlenerek korkudan öldüğünü belirtmiştir (45 yaşında kadın/Eyyübiye). Yine aynı ilçede diğer kadınlarla görüşmemizde kadınların çoğu alkızı/alkarısının “insana mı neye benzediğinin” (kendi ifadeleridir) tarif edilemediğini, Lohusa kadına ve bebeğine nasıl musallat olduğunun bilinmediğini ama bebeği ve annesini korumak için çeşitli uygulamaları yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Bulut’un Mardin’de yaptığı araştırmalarında alkızı; sarışın kadın kılığında bir cin olarak tasavvur edilmiştir (Bulut, 2010:15-24). Onun zararlı etkilerinden korunmak için çeşitli önlemler alınır. Kadınların çoğu alınan bu önlemler arasında doğum yapan kadının kocasının ceketinin, kadının ve bebeğinin üzerine örtüldüğünü, lohusa kadın ve bebeğinin bulunduğu odanın ışığının hiç söndürülmediğini belirtmişlerdir. Yeni doğan bebeğin kötülüklerden korunması ve özellikle kırkı çıkmamış bebeklerin ölümlerinin engellenmesi amacıyla Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde korumaya yönelik uygulamalar arasında, bebek yastığının altına bıçak, makas gibi aletlerin, beşiğin altına ise içinde soğan, sarımsak, üzerlik otu ve çörekotunun bulunduğu bir poşetin konması uygulaması bulunmaktadır (Vargün, 2017:1088). Samsun’un Kavak ilçesinde ise bebeklerin beşiğine, ocaklı aile olarak tanınan ailenin sobasından alınan kül, yine ocaklı ailenin erkeğinin atleti yırtılarak elde edilen kumaş parçasının içine koyularak bağlanır (Bulut, 2014:420-430). Ankara Ortaköy’de yapılan çalışmada da, Al ocaklısı ailede eli olan kişinin kıyafetinden bir parçanın ya da evlerinden/ocaklarından alınmış bir ekmek parçasının lohusayı ve bebeği koruyacağına/sağaltacağına inanılır (Demren, 2008:198). Bunların dışında okunmuş demir bir nesnenin, anne ve bebeğin kaldıkları odada bulundurulması yaygın bir uygulamadır.

1.2.2 Nazarı, kötü gözleri ve bunlardan kaynaklanan çeşitli hastalıkları önlemek için alınan önlemler:

Doğum sonrasında özellikle ilk kırk gün anne ve bebeğin tehlikelere açık olduğu düşünülmektedir. Tehlikelere açık olduğuna inanılan anne ve bebek çeşitli büyüsel, dinsel işlemlerle koruma altına alınmaya çalışılmaktadır. Malinowski’ye göre büyü ve din kaygıyı azaltıp, korkuyu hafifletebilir (Malinowski’denakt.: Gezon ve Kottak2016: 174). Geleneksel kültürde hastalığın nedeni ve kaynağı konusunda farklı algılamalar söz konusudur. Sağlık, insanın doğaüstüyle ilişkisi ile sosyal ve doğal çevresiyle olan ilişkilerinin dengeli olması iken; hastalık ise bu ilişkilerdeki dengenin bozulması olarak algılanmaktadır (Türk, 2012:92).

Daha öncede değindiğimiz gibi doğum sonrası ilk kırk gün anne ve bebek için çok önemlidir. Doğum yapan kadın ve bebeğinin bu süre içerisinde hastalanmasına kırk basması adı verilmektedir ve bunu önlemek için şifa içerdiğine inanılan çeşitli simgesel pratikler gerçekleştirilmektedir. Simgeler çok seslidir ve pek çok şeyi temsil edebilirler (Morris, 2004: 391). Birçok kültürde kutsal sayı olan kırk; bekleme, hazırlanma, sınanma, arınma ve cezalandırma anlamlarına gelir. Bütün bu süreçlerin zaman birimi 40'lı ölçülerle belirtilir. Döngünün tamamlanması için geçmesi gereken süre kırk gün, ay, yıldır (Emiroğlu vd. 2009:466). Anne ve bebeği korumak için buldukları yere sarımsak, soğan, nazarlık, süpürge koyulur (Örnek,1995:144-145). Anne ve bebeğin kötülüklerden korunması amacıyla 7 adet çörek otu ve 7 adet üzerlik bitkisinden yapılan nazarlık, anne ve bebeğin kaldığı odaya asılır ya da lohusa kadının yastığının altına konur (Vargün, 2017: 1088). Korkulan yaratıkların zararlı etkilerinden korunmak için ocaklı ailelere ait bir eşya ya da süpürge, nazarlık, sarımsak, demir gibi nesnelere, lohusa ya da bebeğin yakınına yerleştirilir (Emiroğlu vd. 2003: 36-37; İnan, 1972:168-171). Bebek özellikle kırk içinde dışarı çıkarılmaz ve gözü keskin kimselere gösterilmez. Mademki nazar muhabata bakma veya söz ile geçmektedir, o halde sözü geçen şahsı, bu gibi söz ve bakışlardan uzak tutmak gerekir. Türkiye'de doğan bebek ile annesi, en aşağı kırk gün müddetle, en yakın akrabalara dahi gösterilmemeye çalışılır (Acıpayamlı, 1962:2-18). Dikili'nin çeşitli köylerinde çocuğu korumaya yönelik olarak yastığının altına süpürge teli, çörek otu koyulur (Bulut,2017:125). Lohusa kırk gün evden çıkmamalıdır. Türk folklorunda arınma, yıkama veya alazlama olsun, kırk defa işlemi tekrarlamakla yapılır ve kırklama olarak adlandırılır. (Emiroğlu vd. 2009:466).

Harran, Bozova ve Eyyübiye İlçelerinde lohusa kadın ve bebeğini korumaya yönelik yapılan uygulamalar ise;

- Lohusa kadın ve bebeğin kem gözlü kişilerin görmesini engellemek ve nazardan korumak için kırk gün dışarıya çıkması engellenir. Mecburi sebeplerden dolayı evden çıkılması gerekiyorsa, akşam ezanından önce eve dönülmesi gerekir. Kırk gün boyunca doğum yapan kadın ve bebek yalnız bırakılmaz (52 yaşında kadın/Bozova).
- Eyyübiye'de oturan 32 yaşındaki bir kadın şunları anlatmıştır: Anne ve bebeğin yattığı odada Kuran-ı Kerim bulundurulur, bebeğin beşiğine bir diş sarımsak, bir baş soğan konur, bunlar onun sarılık olmasını önler, ayrıca bunlar bebeği ve annesini kötü gözlerden, nazardan da korur. Bebek sarılık olmasın diye bebeğin yüzüne kırk gün boyunca sarı yazma örtülür. Eğer çocuk sarılık olmuşsa, ortası delikli bir taşa yedi renk iplik geçirilerek bebeğin boynuna takılır, bu kırk gün boyunca bebeğin boynunda kalır. Çocuğu sarılık olan kişi çocuğunu Arap bir kadına götürür, bu kadın çocuğun avuçiçini ve bileğinin üst kısmını çizer (32 yaşında kadın/Eyyübiye).
- Bebeğin beşiğinin altına korkmasın diye naylon süpürge konur. Çocuğun beşiği onun evidir, minderi ayrı yapılır, küçük yastık, küçük Kuran, içerisinde Ayetel Kürsü ve 7 duadan oluşan muska konur (37 yaşında kadın/Bozova).
- Bebeğin göbeğine kurusun ve göbek bağı düşsün diye toz sürme ya da kuru kahve basılır, böylece yara olmaz, çocuğun karnı iyi doyersa göbek bağı çabuk düşer, doymazsa çok geç düşer (47 yaşında kadın/Harran).
- Göbeğe tezek külü ya da zeytinyağı sürmek onun çabuk iyileşmesine sebep olur. Düşen göbek ya cami ya okul bahçesine atılır/gömülür. Camiye atılırsa çocuk büyünce ehl-i din olur, okul bahçesine gömülürse meslek sahibi, çok okumuş biri olur (45 yaşında kadın/Eyyübiye).
- Doğduktan iki gün sonra çocuğun gözüne Hicazdan gelmiş siyah sürme çekeriz. Göze çok iyi gelir (55 yaşında kadın/Bozova).
- Yeni doğan çocuğun gözüne gözleri iyi görsün diye siyah sürme çekilir, sürme çekilince göz bebeği büyür, gözler güzel olur. Büyüyünce sürmeli gözlü olur (34 yaşında kadın/Harran)
- Çocuk doğduğunda gözüne limon sıkılır, çocukların gözler daha güzel parlansın diye hem de gözü ağrımasın, çapak olmasın diye (58 yaşında kadın/Eyyübiye).

- Lohusa kadın kırk gün boyunca pakette çiğ –pişmemiş- et görmemelidir. Kadının bu şekilde et görmesi iyi sayılmaz, ayrıca daha kırkı çıkmamış bebek kollar arasında (kolların üzerine bir külçe bırakılmış gibi tartılmaz, bu durumlarda anne ve bebek hasta olurlar (40 yaşında kadın/Eyyübiye)
- Doğumdan sonra ilk yedi gece ışık hiç kapatılmaz, açık kalır. Anne ve bebek korkmasın diye ani hareketler yapılmaz, doğum yapan kadına kötü haber verilmez. Yeni doğan çocuğun altına külle (isle) artı işaretleri yapılır. Bu işaretin yapılması kötü ruhların çocuğa musallat oluşunu engeller, çocuğu cin çarpmaz (60 yaşında kadın/Bozova).
- Peygamberimizin sünnetidir diye bebeğin ağzının çevresine, su içinde bekletilmiş hurma süreriz. Ayrıca içinde hurma bekletilmiş su ilk on gün boyunca çocuğa verilir (Şanlıurfa Merkez’de yaşayan, ziyaret için Harran’da bulunan 36 yaşında kadın).

Doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına yönelik tedbirler alınması son derece önemlidir. Yeryüzündeki varoluş süreci içinde insan, açıklanmayan durumlara bulunduğu coğrafi ve kültürel koşullar içinde çeşitli çözümler getirmeye çalışmıştır. Korunmaya ilişkin alınan tedbirler ve bu çerçevede gelişen simgesel etmenler; çevresel faktörlere, iklime, coğrafyaya ve içinde bulunulan kültürel ardıla göre değişiklik gösterse de bunların altında yatan anlamlar özde aynıdır ve aynı işleve hizmet ederler.

Efsane ve simgelerin bazı insan toplumları tarafından iyice sınırlandırılan, yoğrulan ve taşınan bir kültürel bütünü yaratırlardır. Bu tarz yaratırların bazıları kendi köken ocaklarından çok uzaklara yayılmışlar ve onları başka türlü tanımayacak olan halklar ve toplumlar tarafından özümsemişlerdir (Eliade, 1992:10-11). Simgelerin kökleri vardır. Benzetmeler sadece simgelerin dilsel yüzeyidir ve onlar güçlerini insan tecrübesinin derinliklerinden alırlar (Obeyesekere: 2011:398) ve çeşitlilik göstermelerine rağmen bir takım ortak öğelere sahiptirler (Ateş 2014:19).

1.2.3 Kırk karışmasını engellemek için alınan önlemler

Harran, Bozova ve Eyyübiye İlçelerinde yeni doğum yapan iki lohusa kadının karşılaştırılmaması için özellikle önlemler alınır. Lohusa kadın ve bebeğin korunmasına yönelik alınan önlemler arasında kırkı çıkmamış iki kadının karşılaşması iyi yorumlanmaz. Her iki kadının ve bebeklerinin böyle bir karşılaşma sonrasında birçok tehlikeye maruz kalacağına inanılır. 56 yaşında 5 çocuk annesi bir kadın bu konunun önemini şöyle dile getirmiştir: “eğer henüz kırkları çıkmamış iki kadın karşılaşırsa kesinlikle konuşmamaları hatta birbirlerinin yüzlerine bile bakmamaları gerekir çünkü kırkları karışır. Kırk karışması çok çok tehlikeli bir durumdur. Kırkı karışan kadınların hem kendileri hem de bebekleri tehlikenin içine girmiş olurlar, kötülükler, kötüler bebeğe ve anneye zarar verirler, bu yüzden anne ve bebek kırk gün evden çıkmamalıdır. Eğer zorunlu bir durum olursa lohusa kadın yakasında ya da yazmasında bir iğne taşır. Kırkı çıkmamış diğer kadınla karşılaştığında kendisindeki iğneyi diğer kadına verir ve böylece iğne değiş tokuşu yaparlar, bu onları korur” (56 Yaşında kadın/Eyyübiye). Kırk karışmasını önlemeye ve korunmaya yönelik olarak alınan iğne değiş-tokuş yöntemi, Örnek’in ve Bulut’un bulgularında da görülmektedir (Örnek,2015:206, Bulut, 2010:15-24).

1.2.4. Adetli kadından sakınma ve kaçınma için alınan önlemler

Lohusa kadın ve bebeğini koruma altına almak için uygulanan bir başka sakınma ve kaçınma yöntemi ise adetli bir kadının henüz kırkı çıkmamış bir bebeği ve annesini görmesine engel olmaktır. Adetli iken yakınlık derecesi ne olursa olsun hiçbir kadın kırkı çıkmamış bebek ve annesi ziyaret etmez yanına yaklaşmaz. Adet görmüş kadının o evre için kirli kabul edilmesi ile hem yenidoğan bebeğe hem de annesine zarar vereceğine olan inanç beraberinde sakınma ve kaçınmayı getirmiştir. 58 yaşında bir kadın “adetli kadın kesinlikle anneye de bebeğe de yaklaşmamalıdır. Onların yanına kırk gün boyunca melekler iniyor, kalkıyor, eğer o kadın yanlarına gelirse melekler bir daha gelmez, hem çok günahdır, çocukta annede hasta olur” diye belirtmiştir (58 yaşında kadın/Eyyübiye). Henüz

27 yaşında olan başka bir kadın adet gören kadının pis ve tehlikeli olduğunu, koktuğunu, yaklaştığı anne ve bebeği hasta edeceğini belirtmiştir. Kadına göre adetli kadın kirlidir (27 yaşında kadın/Eyyübiye). Adetli kadın eğer yenidoğan çocuğu kucığına alırsa, çocuğa kötü ruhlar musallat olur ve çocuk artık iflah olmaz, belki hiç konuşamaz belki çok geç konuşur, lohusa kadın ise hastalanır, o yüzden adetli kadın anne ve çocuğa yaklaştırılmaz eğer durumu biliniyorsa yaklaştırmaması için uyarılır (60 yaşında kadın/Bozova). Çoğu kültürde menstürasyon dönemi (kadınların adet dönemi) tabu olarak ifade edilir. Kadının kirliliğine olan inanç ve düşünce sistemi ondan sakınmayı ve kaçınmayı gerektirir.

Leach'e göre tabu dinsel ve sosyal yasaklamalar ve emirler sistemidir. Tabular, yer, kişi, nesne, isim tabuları olabilir ya da dokunmama, anmama, söylememe, yapmama gibi belli eylemler üzerinde yoğunlaşır. Tabu olan şeyin temiz olmadığına, doğum, evlilik, seksüel fonksiyonlar vb. durumlarda ise sonucu etkileyeceğine, tabuyu yıkanların hastalıkla ya da ölümlerle karşılaşacağına inanılır (Leach 1972:1098). Freud tabuyu, hiçbir nedene dayanmaz; kaynağı bilinmez ve anlaşılmaz ama boyunduruğu altında yaşayan kişilere doğal görünür diye açıklar. Ona göre tabunun iki karşıt anlamından biri "korkunç, tehlikeli, yasak, kirlidir ve tabu "kutsal korku" olarak adlandırılabilir (Freud 2002:35-36). Freud'a göre kadınların adet zamanı ve lohusalığı geçici tabudur (Freud 2002:38). Menstrüasyon dönemindeki bir kadın, sosyal ve ahlaki yönden "tehlikeli ve kirlili" olarak görülür ki kanın tehlikeli etkileriyle ve kadınların sağlığıyla ilgili çeşitli sosyal normlar bu nedenle gelişmiştir (Rashid, Michaud 2000:65-66).

1.2.5 Kırklama

Anne ve bebek doğumdan sonraki kırkıncı gün birlikte yıkanır. Buna kırklama denir. Anne ve bebeğin kırkının çıkarılacağı gün bir hamam tasının içine kırk küçük taş toplanarak konur. Taşlar yıkanır. Sonra banyo suyunun içine her taş atıldığında bir Fatıha Suresi olunur, toplamda 40 Fatıha suresi okunmuş olur, taşlar banyo suyunun içinden çıkarılmaz, anne ve bebek bu su ile yıkanır, dikkat edilmesi gereken nokta, suyun anne ve bebeğin üzerine kırk kez dökülmesindedir (46 yaşında kadın/Eyyübbiye).

Hicaz'dan gelen kırk tasının içerisine kırk defa su konularak, her seferinde kovaya boşaltılır. Sayının şaşırılmaması gerekir. Kırka kadar sayılıp, kırk tas su kovaya döküldükten sonra, kovanın içine bir parmak batırır ve kırk bir deriz. Sonra bebeğin ve lohusanın kırkını çıkarmaya niyet eder üç ihlas ve bir Fatıha okuruz. Önce anne yıkanır, sonra bir kadın bebeği annenin kucığına verir ve bebek kırklanır. Son olarak temiz olan bir kadın (temiz olan bir kadından kastedilen şey burda, kadının menstrüasyon süreci içinde olmamasıdır) bebeği annesinin üzerine tutar ve okunmuş su Bismillah denilerek her ikisine birden dökülür, bundan sonra kırkı çıkan anne ve çocuğa Allah'ın izniyle bir şey olmaz (60 yaşında kadın/Bozova).

Kırkın çıkarılacağı gün Hicaz'dan gelen tasın içine sağ el ile su doldurulur ve el kırk defa suyun içine batırılır, kırkıncı tas suya üç ihlas bir Elham okunur anne ve çocuk böylece kırklanır. Önce çocuk kırklanır sonra anne, aslında çocuk yedinci gününde ve yirminci gününde de aynı şekilde yıkanır. Yedinci gününde söylediğim şeyler yedi defa, yirminci gününde ise yirmi defa yapılır (58 yaşında kadın/Eyyübiye).

Kırkı çıkan çocuk ve annesi artık evin dışına rahatlıkla çıkabilir. Bunun içinde "kırk uçurmaya" gidilir. Kırk uçurmak için hısım, akraba ya da komşuların ziyaretine gidilir. Gidilen evlerde bebeğin koynuna bir parça ekmek, yumurta, şeker ya da para konur. Çocuğun koynuna, kundağına ya da annenin kucığına konan ekmek, yumurta ve şekerin hem çocuğa hem de ailesine bereket ve uğur getireceğine inanılır.

Sonuç

Geçiş ritüellerinden biri olan doğum, biyolojik bir olgu olmasının yanı sıra kültürelde bir durumdur. Kültürel değişim ve dönüşümlere sebep olan doğum evresinde, insanların toplumsal statülerindeki değişim, törensel yollarla ifade edilir ve bu durum karşısında pek çok sakınma kaçınma ve korunma pratikleri gerçekleştirilir. Özellikle korku duyulan yaratıkların zararlı etkilerinden korunmak için geliştirilen bu pratiklerin çoğu dinsel referanslarla birleşen geleneksel uygulamalar ve simgesel motifler olarak sergilenmektedir. Geçmişten gelen kültürel etmenler dinsel öğelerle ilişkilendirilerek yeni inanç öğelerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Atay, 2009:109). Dinsel referanslarla içiçe geçmiş geleneksel uygulamalar çeşitli simgelerle ifade edilmekte ve kültürel etmenler olarak varlığını sürdürmektedirler.

Bir geçiş evresi olan doğum, sadece biyolojik ve fizyolojik bir durum değil aynı zamanda kültürelde bir dönüşüm sürecidir. Kadının annelik, erkeğin ise babalık rollerini üstlendiği ve bu roller çerçevesinde içinde bulunulan kültüre ait uygun davranış kalıplarının benimseneceği ve sergileneceği bu süreç, birçok beklentiye beraberinde getirmektedir. Geçiş ritüelleri, bir kültürün üyesi olarak insanların toplumsal statülerindeki değişimin törenlerle ifade edilmesidir. Çalışmamızda Şanlıurfa'nın Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeğin korunmasına ilişkin inanç, ritüel ve uygulamaların neler olduğu araştırılmıştır. Yörede doğum ve doğum sonrasında anne ve bebeği korumaya ve sağaltmaya yönelik pek çok inanç ve pratik gelişmiş ve bunların törensel yansımalarına ilişkin örnekler görüşme yaptığımız kişiler tarafından aktarılmıştır. Harran, Bozova ve Eyyübiye ilçelerinde kırklama ve kırklamaya ilişkin ritüeller sıkı sıkıya uygulanmakta ve devam etmektedir. Kırklama ritüelinden sonra anne ve bebek ev dışına çıkabilmekte ve tehlikeye açık olma hali son bulmaktadır. Lohusa kadının ilk kırk gün içinde dışarı çıkmamasına ve diğer kırklı kadınlar ile karşılaşmamasına çok dikkat edilmektedir. Tuzlama, göbek bağı uygulamaları gibi doğum sonrası uygulamaların dokularında zaman zaman farklılıklar görülse de bu uygulamaların canlılıklarını sürdürdükleri ve ağırlıklarını korudukları saptanmıştır.

Doğum yapan kadın ve bebeğin doğum sonrası kırk gün özellikle dışarı çıkarılmasından imtina edilmesi, bu ilk kırk günün çeşitli tehlikelere açık olduğunu ve özellikle koruma, kaçınma ve sakınma önlemlerinin bu süre içinde alınmasını göstermesi açısından önemlidir. Yörede bu kırk gün içinde özellikle albasmasından korkulmakta ancak albasmasına sebep olan alkızı, alruhu tasviri, görüşmeciler tarafından ifade edilememektedir. Bunun neye benzediğine ilişkin net bir görüş alınamamış, hatta bir kadın hiç görmediğini ama anlatılanlara göre çok korkunç olduğunu ve lohusa kadınların onu görünce ateşlenerek korkudan öldüğünü belirtmiştir (45 yaşında kadın/Eyyübiye). Alkızı, alkarısı, alruhunun zararlı etkilerinden korunmak için çeşitli önlemler alınır. Bu alınan önlemler arasında doğum yapan kadının kocasının ceketinin, kadının ve bebeğinin üzerine örtülmesi uygulaması vardır ki bu bize korumaya yönelik nesnelere sadece coğrafi ve fiziki çevreye yönelik kullanımlar olmadığını, bu uygulamanın toplum ve kültür içerisinde erkeğin konumunu da gösteren bir uygulama olduğunu ifadesidir. Geleneksel kadın – erkek rolleri bağlamında erkek eşini, çocuklarını koruyan, kollayan onlara sahip çıkan birey, aile reisidir.

Araştırma yaptığımız ilçelerde doğumun eskiden olduğu gibi evlerde mahalle ebeleri tarafından yaptırılmadığı, çok aksi bir durum olmadığı müddetçe doğumun hastanelerde doktorlar eşliğinde yaptırıldığı ifade edilmiştir. Bu durum kültürel değişim sürecinin bir ifadesidir. Özellikle doğumların sağlık kurumlarında yaptırılması, modern tıp ve sağlıkla ilgili bir dizi kalıp yargının kırıldığı gösterse de yaşamın pek çok alanında olduğu gibi anne ve bebeğin korunması ve sağaltımına ilişkin geleneksel yöntemler, pratikler ve simgesel düzenlemelerden vazgeçilmediği saptanmıştır. Özellikle lohusa kadın ve yenidoğan bebek ile ilgili uygulanan pratikler ve bunlar çerçevesinde gelişmiş olan korkulana karşı önlem alma inancı hem annenin hem de bebeğin sağlığının riske edilebilecek bir durum olmadığını göstermektedir.

Doğum ve doğum sonrası uygulamalar arasında nüanslar olsa da tüm koruma, korunma, sakınma ve sağaltıma yönelik uygulamaların temelinde dikkate değer bir benzerlik olduğu açıktır. Doğum ve doğum sonrası geleneksel uygulamalar farklılaşsa da temelde varlığını sürdüren kültürel motif ve pratikler aynıdır. Hem doğum hem de doğum sonrasında anne ve bebeği korumaya ya da

sağaltmaya yönelik kullanılan nesnelere benzerlik göstermekte ve bunlar gündelik yaşam içinde yer alan, erişimlerinde ya da elde edilmelerinde sıkıntı olmayan araç gereçlerdir.

Doğum bir geçiş ritüelidir, hem doğum sırasında hem de doğumdan sonra lohusa kadın ve bebeğin sağlığı risk altındadır. Anne ve bebeğin korunması gereken bir süreçte olmalarına ilişkin inançsal ifadeler, korkulana karşı önlem alma biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Geçiş ritüelleri içinde yer alan doğum ve ona ait törensel etkinliklerde çeşitli farklılıklar olduğu, bu ritüellerin dinsel inançlar ile birlikte geleneksel inançlarla harmanlanarak varlığını sürdürdüğü ve bazı geleneksel uygulamaların zamanla dinsel kurallar olarak algılanmaya başladığı saptanmıştır. Doğuma ilişkin geleneksel uygulamalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmekte ve güncelliğini korumaktadır. Bir kültürde geçiş ritüelleri çevresinde gelişen, korku duyulana karşı deneyimlenen mistik ve büyüsel nitelikli geleneksel uygulamalar, adet, gelenek, görenek ve inançlar zaman içinde değişikliğe uğrasalar bile varlıklarını sürdürürler ve özellikle dinsel öğelerle ilişkilendirilerek yaşamın her alanında izlerini gösterirler. Çalışmamız geçiş ritüellerinden biri olan doğum ve doğum sonrası gelişen korunma, sakınma, kaçınma ve sağaltım çerçevesinde gelişen pratikler ve ritüellere ilişkin uygulamaların kültür içindeki yerini göstermesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1962), Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar, *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. Sayı:1-2, Cilt:20, S.1-40.
- Aksoy Sugiyama, C. (2014), Üremeye Dair Yaygın Söylemler: Ortadoğu Bağlamında Türkiye'yi Yeniden Değerlendirmek, *Antropoloji*. Sayı: 28, S. 1-27.
- Aslan, A. A; Arapova, A.(2017). *Kırgız Folklor ve Etnografyası Kırgız Masalları*, (1.Baskı), Konya, Kömen Yayınları.
- Atay, T. (2009), *Din Hayattan Çıkar* (Antropolojik Derlemeler), (2.Baskı), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Ateş, M. (2014), *Mitolojiler ve Semboller*, (4. Baskı), İstanbul, Milenyum Yayınları.
- Bulut, M. (2010). Mardin'de Albastıdan Korunma Biçimleri. *Folklor/Edebiyat*.4/16, 15-24.
- Bulut, M. (2014). Kavak İlçesi ve Köylerinde Doğum Sonrası Uygulamalar: Anne ve Bebeğe yönelik Duyulan Korkular ve Sağaltım Yolları. *International Journal of Human Sciences*. 11(2), 420-430.
- Bulut, M. (2017) Geçiş Ritüellerinden Doğum: Sağaltım Yolları, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 12/21, p. 121-132.
- Demren, Ö. (2008). Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Şamanizm, *Folklor/Edebiyat*, Cilt 14, Sayı 56, s.185-210.
- Eliade, M. (1992) *İmgeler Simgeler*, (1. Baskı), Ankara, Gece Yayınları.
- Eliade, M. (1993) *Mitlerin Özellikleri*, (1. Baskı), Ankara, Gece Yayınları.
- Emiroğlu, Kudret ve Suavi Aydın. (2009) *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Freud, S. (2002) *Totem ve Tabu*, (Çev. K. Sahir Sel), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Gezon, L.; Kottak, C. (2016) *Kültür*, (2. Baskı), Çev. Ed: Gürsoy, A. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- İnan, A. (1972) *Tarichte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kalafat, Y. (2000). *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*. Sosyal Antropoloji Araştırmaları. Ankara: Asam Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2015), *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (4. Basım), İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Leach, M. (Ed.). (1972), *Standart Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*, New York: FunkandWagnalls.
- Morris, B. (2004) *Din Üzerine Antropolojik İncelemeler* (Bir Giriş Metni), Çev: Atay, T. Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Obeseykere, G. (2011) *Kültürün İşleyişi Psikanaliz ve Antropolojide Sembolik Dönüşüm*, İstanbul, Doruk Yayıncılık.
- Örnek, S.V. (1995), *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat Efsane*, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Örnek, S.V. (2015), *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara, Bilgesu Yayınları.
- Örnek, S.V. (1995), *Türk Halk Bilimi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Rashid, S. F., Stephanie M.. (2000) "Female Adolescents and Sexuality: Notions of Honour, Shame, Purity and Pollution during the Floods", *Disasters*, 24(1): 54-70.
- Türk, H., "Hatay Türbe İnancının Sağlık Antropolojisi Açısından İncelenmesi", *Millî Folklor*, 2012, Yıl 24, Sayı 94.

Van Gennep, A. (1960) *The Rites of Passage* (A Classic Study of Cultural Celebrations), The University of Chicago Press, Printed in United States of America.

Vargün, B. (2017), Üzerlik Bitkisi Çevresinde Gelişen İnançlar ve Uygulamalar (Bozova, Eyyübiye ve Harran Örnekleri, *International Journal of Human Sciences*, Vol.14, No:2 P:1082-1092.

Extended English Summary

Birth, which is a rite of passage, is a cultural state as well as a biological phenomenon. Changes in humans' social status are expressed in ritual ways at birth- which causes cultural changes and transformations, and several practices of avoidance, refrainment and protection are observed. Birth, a rite of passage, is not only a biological phenomenon but it is also a process of cultural transformation. This process, in which women take on the role of motherhood and men take on the role of fatherhood and in which patterns of behaviour consistent with the culture individuals live in will be adopted and displayed within the framework of those roles, brings expectations with it. This study investigates the beliefs, rituals and practices in relation to protecting the mother and the baby at birth and after birth in Harran, Bozova and Eyyubiye districts of Şanlıurfa. Several beliefs and practices were developed in the region to protect and heal the mother and the baby at birth and in the period following birth, and the examples for their ritual reflections were reported by individuals we had interviewed. It was found that practices in relation to protection, avoidance, refrainment and healing at birth and after birth were still continuing in Harran, Bozova and Eyyubiye districts as in the past. It was reported by the participants that traditional midwives did not deliver babies as in the past, but that doctors delivered babies in hospital unless there was an unexpected problem. This situation represents the process of cultural change. Even though having births especially in medical institutions indicated that a number of stereotypes about modern medicine and health were broken; traditional methods, practices and symbolic arrangements about the protection and healing of the mother and the baby were not abandoned. Practices about puerpera especially and the newly born baby and the belief that precaution should be taken for the thing feared indicate that the mother's and the baby's health cannot be risked. The study, based on field study, was conducted with 68 women living in Bozova, Eyyubiye and Harran districts of Şanlıurfa in their home in the first week of July 2016. Interview technique was used in this study and the data were collected through an interview form of open-ended questions. All of the women interviewed except for 1 were married. The woman who was not married was 23 years old and she was newly divorced. The great majority of the women had marriage arranged by their family with the approval of their family. The ones who did not have arranged marriage got married to their relatives' son. The participating women's age ranged between 18 and 73. All of the participants except for two lived in districts. Eight of the interviewed participants were illiterate and 5 of them could not speak Turkish and were illiterate. This paper presents findings about beliefs, ritual and practices in relation to protecting the mother and the baby at birth and after birth. The narrations included the rituals the interviewed women had witnessed, practised or they had been exposed to and the practices which developed around those rituals. Birth, is a rite of passage, is a cultural state as well as a biological phenomenon. Changes in humans' social status are expressed in ritual ways at birth- which causes cultural changes and transformations, and several practices of avoidance, refrainment and protection are observed. Birth, a rite of passage, is not only a biological phenomenon but it is also a process of cultural transformation. This process, in which women take on the role of motherhood and men take on the role of fatherhood and in which patterns of behaviour consistent with the culture individuals live in will be adopted and displayed within the framework of those roles, brings expectations with it. Birth is a rite of passage, and the health of the mother and the baby is at risk at birth and in the period following the birth. Expressions of belief that the mother and the baby are in a process when they should be protected emerge in the form of precautions against what is feared for. It was found that there were various differences in ceremonies of birth- a rite of passage- and in ceremonial activities related to it, that the rituals continued to exist by blending them with religious beliefs and traditional beliefs and that some of the traditional practices were perceived as religious rules through time. Traditional practices with regard to birth still exist today as in the past and are up to date. Mystical and magical practices developing around rites of passage in a culture and experienced in front of what is frightened of continue to exist even if customs and traditions change over time, and they manifest themselves in every domain of life by being associated especially with religious elements. This study is important in that it demonstrates the place applications about the practices and rituals developing around protection, avoidance and healing developing at and after birth- which is a rite of passage.